

Výskumná štúdia NBS

č. 1/2021

Štrukturálne a cyklické vplyvy na mieru nezamestnanosti

Alexander Karšay (analytici@nbs.sk)

© Národná banka Slovenska 2021
research@nbs.sk

Táto publikácia je dostupná na internetovej stránke NBS
<https://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-vyskumu>

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdií sú názormi autora a nevyjadrujú
oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Práca neprešla jazykovou úpravou.

NETECHNICKÉ ZHRNUTIE

Miera nezamestnanosti je významným indikátorom kondície trhu práce a ekonomiky, preto je dôležité poznať faktory, ktoré ju ovplyvňujú. Cieľom štúdie je poskytnúť prehľad vplyvujúcich činiteľov (determinantov), ktoré ju formujú všeobecne, ako aj konkrétnejšie v období pokrízového zotavovania trhu práce v období 2014 až 2019. Štúdia naznačuje aj vplyv možných determinantov na najbližšie roky.

V SR aj ďalších krajinách EÚ či OECD miera nezamestnanosti v pokrízovom období výrazne klesla. Odhady OECD hovoria o tom, že časť poklesu bola spravidla štrukturálneho, teda trvalého a časť cyklického, teda dočasného charakteru. Otázka je, aké faktory tento pokles spôsobili, čo analyzujeme najmä z hľadiska SR a ostatných krajín V4.

Jednoduchý pohľad na vývoj štatistických indikátorov trhu práce v SR v čase naznačuje, že štrukturálny pokles miery nezamestnanosti bol výsledkom vzájomného pôsobenia viacerých vplyvov. Výkonnosť ekonomiky sa už dlhé roky postupne zvyšuje, pričom rastie produktivita práce, objem investícií a zlepšujú sa základné ukazovatele vzdelanosti obyvateľstva (napriek známym a dôležitým nedostatkom v oblasti vzdelávania). To pomáha zvyšovať dopyt po pracovnej sile a kúpyschopnosť obyvateľstva s redukujúcim vplyvom na mieru nezamestnanosti. Mobilita pracovnej sily sa zvyšovala, čo pomohlo obsadzovať voľné pracovné miesta. Niektoré aktívne politiky trhu práce pravdepodobne mali významne priaznivý efekt. Spomenúť možno aj demografický vývoj, ktorý je síce v prvom rade neželateľný (z hľadiska potenciálneho produktu a zamestnanosti), ale výsledný výrazný nedostatok pracovnej sily predstavuje pre ťažko zamestnateľné skupiny obyvateľstva príležitosť natrvalo vstúpiť na trh práce. Priestor na trvalejšie zamestnanie pre tieto skupiny pravdepodobne pomohol vytvoriť aj cyklický vzostup trhu práce v posledných rokoch.

Na identifikáciu vplyvu hlavných determinantov miery nezamestnanosti sa využíva aj ekonometrický odhad panelového regresného modelu. Prezentujeme niekoľko variantov hlavných vysvetľujúcich premenných za účelom zvýšenia robustnosti a spoľahlivosti odhadov. Odhady získavame metódou panelovej regresie s fixnými efektami a pomocou Arellano-Bond estimátora.

Vo väčšine špecifikácii regresných rovníc sa ukazuje štatisticky významný vplyv nárastu štrukturálnej výkonnosti ekonomiky, priaznivý efekt aktívnych politík trhu práce, ako aj vplyv cyklického vývoja (sčasti dočasný, ale sčasti aj s trvalejším štrukturálnym vplyvom). Určitý

priestor na zníženie miery nezamestnanosti zamestnaním ťažšie zamestnateľných skupín vytvára aj demografický pokles obyvateľstva v produktívnom veku, aj keď za cenu negatívnych efektov v potenciálnom produkte (tie použitý nástroj nemá možnosť zachytiť). Nadmerný rast nákladov práce nad rámec produktivity sa môže na miere nezamestnanosti prejavovať nepriaznivo. Tento efekt štatisticky významne zachytávajú najmä rovnice odhadnuté pomocou potenciálne spoľahlivejšieho Arellano-Bond estimátora.

Na základe ekonometrických odhadov bol zostavený prehľad príspevkov jednotlivých faktorov k vývoju miery nezamestnanosti v období pokrízového zotavovania v krajinách V4. Dominujú pritom najmä vplyvy zvýšenej štrukturálnej výkonnosti ekonomiky, vzostupnej fázy ekonomického cyklu a v menšom rozsahu aktívne politiky trhu práce, či demografia. Len čiastočne proti nim pôsobilo zvyšovanie nákladov práce vzhľadom k produktivite práce. V SR vzniká pomerne veľký nevysvetlený reziduál poklesu nezamestnanosti voči modelovému odhadu. Štúdia identifikuje ako možné dôvody vyššiu efektivitu aktívnych politík trhu práce, ale aj nižšiu inovačnú a kapitálovú intenzitu expanzie v SR v posledných rokoch, teda väčšie naberanie pracovnej sily a menej technologických inovácií.

V najbližšom období budú pravdepodobnými významnými vplyvmi na mieru nezamestnanosti nepriaznivé dozvuky koronakrízy a dynamického rastu nákladov práce nad rámec produktivity práce a zároveň automatizácia výrobných postupov. Aspoň čiastočnou protiváhou by im však mohli byť opatrenia aktívnej politiky trhu práce, pokračujúci efekt demografie a dopyt po pracovnej sile z dôvodu štrukturálneho rastu ekonomiky SR.